розвитку у галузі спорту / О. Циганенко, Я. Першегуба, Н. Склярова // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. - 2021. - Випуск 4. - С.87 - 91.

14. Tsyhanenko O. Methology of environmental establishment educational establishment physical culture and sports of Ukraine / O. Tsyhanenko, Ya. Pershehuba, N. Sklyrova, L. Oksamytna // Екологічні науки. - 2017. - № 16 -19. - P.157 – 164.

References

1. Imas E.V. Harmonization of nature use as a promising direction for the implementation of the provisions of the concept of sustainable development of sports/ E.V. Imas, S.M. Futorny, O.I. Tsyhanenko // Sports medicine, physical therapy and occupational therapy. - 2022 - №1. - P.9 -14.

2. Imas E.V. The concept of sustainable development. International conference «Current problems of modern Olympic education» (December 9, 2016). Kyiv: National University of Physical Education and Sports of Ukraine. -Access mode: https://uni-sport.com.ua/content/pro-provedennya-mizhnarodnogo-forumu-olimpiyskyy-sport-istoriya-i-suchasnist, 2016.

3. Imas E.V. Ecology of sport: a monograph / E.V. Imas, O.I. Tsyhanenko, S.M. Futorny, O.V. Yarmolyuk - Kyiv: Olympic Literature, 2018. - 256 p.

4. Koroleva N. The first department of sports ecology in Germany. Made for minds (MD) / N. Koroleva, A. Bruns. - Access mode: https://www.dw.com/uk/спорт-і-довкілля-що-вивчають-на-першій-у-німеччині-кафедрі-екології-спорту/a-54625130, 2022.

5. Krasnianska N.D. Sustainable development and environmental education / N.D. Krasnyanska, O.R. Slobodyanyuk // Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools. - 2021. - Vol. 3(74). - P. 31 - 35.

6. Li X, Yu R, Yan C, Xie H. A Study on the Path to the Sustainable Development of Sports-Consuming Cities-A Qualitative Comparative Analysis of Fuzzy Sets Based on Data from 35 Cities in China. Int J Environ Res Public Health. 2022 Aug 17;19(16):10188. doi: 10.3390/ijerph191610188. PMID: 36011820; PMCID: PMC9407694.

7. Ukrainian - Bavarian Conference on Digital Education, Bayreuth, University of Bayreuth. - Access mode: www: https://www.uni-regensburg.de/assets/bayhost/de/aktuelles/concept_ubcde.pdf, 2022.

8. Educational programs of the first (bachelor) level of higher education of the National University of Physical Education and Sports of Ukraine. - Access mode: https://uni-sport.edu.ua/content/osvitni-programy, 2022.

9. Educational – professional program of the National University of Physical Education and Sports of Ukraine «Management in Sports» of the second (master's) level of higher education. - Access mode: https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/opp_magistr_menedzhment_zminy_vid_06.21.pdf, 2022.

10. Stepova O.V. Peculiarities of integrating environmental education into educational the process of institutions of higher education / O.V. Stepova, V.V. Roma // Ecological sciences. - 2019. – Issue 1(24). -T.1. - P. 137 – 142.

11. Terletsky V.K. Environmental education for sustainable development of society / V.K. Terletskyi, N.V. Olkhova - Marchuk, V.V. Kushnir // Ecological sciences. - 2021. - Issue 5(38). - P. 24 -28.

12. Tsyhanenko O.I. Methodological provisions of teaching the ecology of physical culture and sports as a component of the system of environmental education in universities of physical culture and sports of Ukraine / O.I. Tsyhanenko, S.M. Futornyi, N.A. Sklyrova, L.F. Oksamitna // Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanova. - Series #15. - Scientific and pedagogical problems of physical culture (Physical culture and sport). - 2017. – Issue 9(91)17. - P.121 – 125.

13. O. Tsyhanenko. Balanced nature use as an important component of the implementation of the concept of sustainable development in the field of sports / O. Tsyhanenko, Ya. Persheguba, N. Sklyarova // Theory and methods of physical education and sports. - 2021. - Issue 4. - P.87 – 91.

14. Tsyhanenko O. Methology of environmental establishment educational establishment physical culture and sports of Ukraine / O. Tsyhanenko, Ya. Pershehuba, N. Sklyrova, L. Oksamytna // Ecological sciences. - 2017. - № 16 -19. - P.157 – 164.

DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2023.1(159).35
УДК: 796.032–057.874:37.017

Щербашин Я. С.
кандидата наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Національний університет фізичного виховання і спорту України, м. Київ

ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ШКОЛЯРІВ

Стаття присвячена аналізу потенціалу олімпійської освіти у системі формування гуманістичних цінностей у підростаючого покоління. Розглянуто олімпійську освіту як інноваційну педагогічну технологію, яка передбачає комплексний вплив на формування особистості як у духовному, так і фізичному плані. Ця технологія відповідає національній стратегії розвитку освіти в Україні, сприяє вдосконаленню системи виховання дітей та молоді на основі загальнолюдських цінностей, сприяє фізичному, духовно-моральному розвитку підростаючого покоління, формуванню соціально зрілої особистості, підготовці молоді до усвідомленого вибору сфери життєдіяльності. В роботі надана характеристика системи олімпійської освіти в світі, представлена модель формування ціннісних орієнтацій школярів старшого шкільного віку у процесі реалізації олімпійської освіти в загальноосвітніх навчальних закладах. Зазначено комплекс організаційно-педагогічних умов які забезпечують ефективність її реалізації.

Ключові слова: *олімпійська освіта, гуманістичні цінності.*

Shcherbashyn Y. S. Olympic education in the process of forming humanistic values in school students*. This*

article analyzes the importance of the Olympic education in the system of formation of humanistic values among the younger generation. Olympic education is considered as an innovative educational technology, which provides a complex effect on the formation of personality in the spiritual and the physical plane. This technology conforms to the national education development strategy in Ukraine contributes to the improvement of the system of education of children and youth on the basis of universal values, it promotes the physical, moral and spiritual development of the younger generation, the formation of socially mature personality, preparing young people for the conscious choice of spheres of life.

The analysis of international experience in the implementation of national Olympic education systems made it possible to single out the main groups of programs: Olympic education programs implemented by the Organizing Committees of the Olympic Games; programs of a complex nature; programs implemented in general educational institutions, programs based on mass sports events; programs based on Olympic-themed competitions. The paper presents the characteristics of the Olympic education system in the world, presents the model of formation of value orientations of high school students. This model contributes to the integration of Olympic education into the educational process, solving the main tasks of the educational process at the current stage. The implementation of a variable model is possible taking into account a set of organizational and pedagogical conditions: general ones that ensure the effectiveness of the educational process; separate ones that determine the mechanism of formation of value orientations; scientific and methodical, aimed at positive dynamics in improving the qualifications of teachers, the level of their professional competence.

Keywords: *olympic education, humanistic values.*

Постановка проблеми. С початку 2000-х років, зміни, перетворення які відбуваються в світі і в Україні, торкнулись соціально-економічної, політичної, культурної, освітньої й інших сфер громадського життя, постала необхідність не тільки гуманізації відносин в оновленому суспільстві, але й вирішення проблеми морально-духовного становлення підростаючого покоління. В системі освіти особлива увага фахівців звернена до пошуку і розробки нових ефективних навчально-виховних форм, що забезпечують формування й розвиток у підростаючого покоління, у першу чергу, гуманістичних цінностей [1-9].

Філософія олімпізму, на якій ґрунтується олімпійська освіта та впроваджується до навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів, покликана допомогти школярам зробити правильний вибір у процесі самовдосконалення [3, 4, 6].

Незважаючи на те, що останнім часом в усьому світі розробляються та впроваджуються програми з олімпійської освіти, вивчаються різні аспекти її впливу на формування підростаючого покоління, проведення подальших досліджень у цьому напрямі залишається актуальною.

Аналіз літературних джерел. Проблема формування гуманістичних цінностей особистості постійно перебувала у полі зору вчених у різні часи, зокрема вона відображена в працях античних філософів (Сократа, Платона, Аристотеля), мислителів епохи відродження (М. Монтеня, Т. Мора, Т. Кампанеллі, Ф. Рабле та ін.), наприкінці XIX – початку XX ст. була предметом дослідження провідних філософів (Н. Бердяєва, С. Булгакова, С. Франка та ін.). Велику увагу цій проблемі у своїх роботах приділили представники української педагогіки (В. Сухомлинський, 1976; І. Бех, 1998; І. Зязюн, 2000; В. Андрущенко, 2004 та ін.) [2].

Ряд вітчизняних і зарубіжних фахівців у своїх роботах констатують позитивний вплив гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму на різні сторони виховання й освіти особистості у процесі олімпійської освіти [1-9].

Освіта, як і раніше, залишається тим соціальним інститутом, де ще можливо виховувати нові покоління громадян, здатних засвоїти демократичні цінності, зрозуміти необхідність законослухняної поведінки, готових до прояву громадянської активності у вирішенні соціально значущих проблем.

З урахуванням цих суперечностей та відповідно до національної стратегії розвитку освіти в Україні – створення ефективної системи національного виховання на основі загальнолюдських, полікультурних, суспільних цінностей, забезпечення фізичного, духовно-морального, культурного розвитку дитини, формуванню соціально зрілої творчої особистості, громадянина України й світу, підготовки молоді до усвідомленого вибору сфери життєдіяльності – істотну допомогу може надати використання олімпійської освіти.

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 роки за темою «Історіографія олімпійських видів спорту як джерело вивчення олімпійської спадщини» (№ державної реєстрації 0121U108333).

Мета статті полягає в пошуку шляхів удосконалення теоретичних основ, змісту, організації процесу формування гуманістичних цінностей в учнів старшого шкільного віку засобами олімпійської освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до положень Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI ст. пріоритети розвитку освіти й виховання школярів в Україні на сучасному етапі спрямовані на його гуманізацію, що сприяє вихованню й розвитку духовно-морального потенціалу особистості дитини – носія кращих загальнолюдських цінностей.

Україна, орієнтуючись на європейську людиноцентричну систему цінностей, має потребу в активному впровадженні інноваційних гуманістичних підходів до процесів навчання й виховання підростаючого покоління. Одним з шляхів реалізації такого підходу до освіти й виховання дітей, та учнівської молоді є використання олімпійської освіти. Одне з найважливіших завдань сучасного олімпійського руху – залучення підростаючого покоління до тих гуманістичних ідеалів, духовно-моральних, культурних цінностей, на реалізацію яких у спорті й за допомогою спорту орієнтований цей рух. Оскільки олімпійський рух орієнтований, передусім, на вирішення гуманістичних завдань, то й олімпійська освіта має гуманістичну спрямованість і є різновидом гуманістичної освіти.

Реалізація олімпійської освіти у різних країнах відбувається різними шляхами з використанням різноманітних

форм і методів, які обумовлені національними, історичними й культурними традиціями. Аналіз організації та впровадження олімпійської освіти в навчальних закладах країн світу дозволяє констатувати те, що вона реалізується за двома основними моделями – громадською і громадсько-державною.

Громадська модель передбачає реалізацію олімпійської освіти під керівництвом таких громадських організацій, як національний олімпійський комітет або національна олімпійська академія. Вона діє на громадських засадах і не є обов'язковою для використання у навчальних закладах, а тому не забезпечує широкого залучення дітей. Громадсько-державна модель заснована на взаємодії державних органів освіти, органів керування фізичною культурою й спортом, національного олімпійського комітету, національної олімпійської академії. Будучи обов'язковою для реалізації в загальноосвітніх навчальних закладах, вона сприяє залученню підростаючого покоління до олімпійського руху, засвоєння школярами гуманістичних цінностей олімпізму.

Створення ефективної системи олімпійської освіти й виховання підростаючого покоління передбачає переорієнтацію на принципи гуманістичної педагогіки: посилення уваги до особистості як до вищої соціальної цінності, перетворення учня із об'єкта соціально-педагогічного впливу на суб'єкт активної творчої діяльності на основі розвитку внутрішніх мотивів до самовдосконалення.

Олімпійська освіта, ґрунтуючись на олімпійських цінностях, може досягти виховного ефекту тільки у тому випадку, якщо вона впроваджена в загальну систему виховання освітнього закладу.

Результати досліджень дозволили узагальнити уявлення про сучасна системи олімпійської освіти в світі (рис. 1)

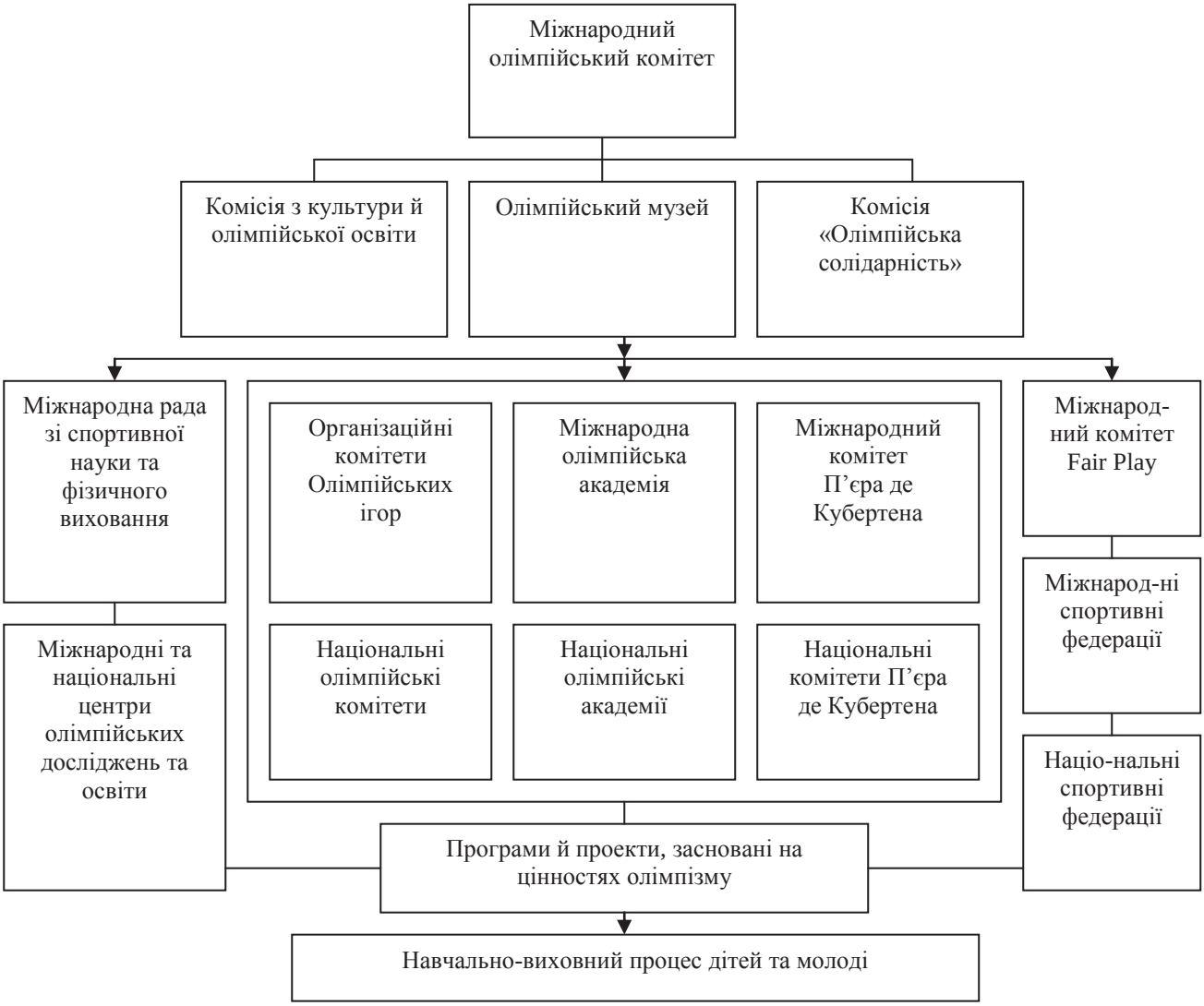

Рис. 1. Сучасна система олімпійської освіти в світі

Представлені результати вивчення інформованості школярів з питань олімпійської тематики та їх ціннісних орієнтацій як найважливіших компонентів структури особистості (в виданих раніше публікаціях), дозволяють судити про рівень морального розвитку особистості.

Система ціннісних орієнтацій визначає змістовну сторону спрямованості особистості й відтворює її ставлення до навколишнього світу, до інших людей, до себе самого, становить основу світогляду і ядро мотивації життєдіяльності, основу життєвої концепції і «філософії життя».

Гуманістичні цінності, властиві учням, ми розглядали через призму сформованості ціннісних орієнтацій. Ціннісна

орієнтація є з одного боку конкретним проявом ставлення особистості до фактів дійсності, а з іншого – системою настанов, що регулюють поведінку протягом кожного певного відрізку часу.

Ступінь сформованості ціннісних орієнтацій як найважливіших компонентів структури особистості, дозволяє робити висновок про рівень розвитку особистості. Розвинені ціннісні орієнтації є показником міри соціологізації й ознакою зрілості особистості. Сукупність стійких ціннісних орієнтацій обумовлюється наявністю таких якостей особистості, як цілісність, надійність, вірність певним принципам й ідеалам, здатність до вольових зусиль в ім'я цих ідеалів і цінностей, активність життєвої позиції.

У процесі досліджень було запропоновано модель формування ціннісних орієнтацій школярів протягом освоєння олімпійської освіти (рис. 2)

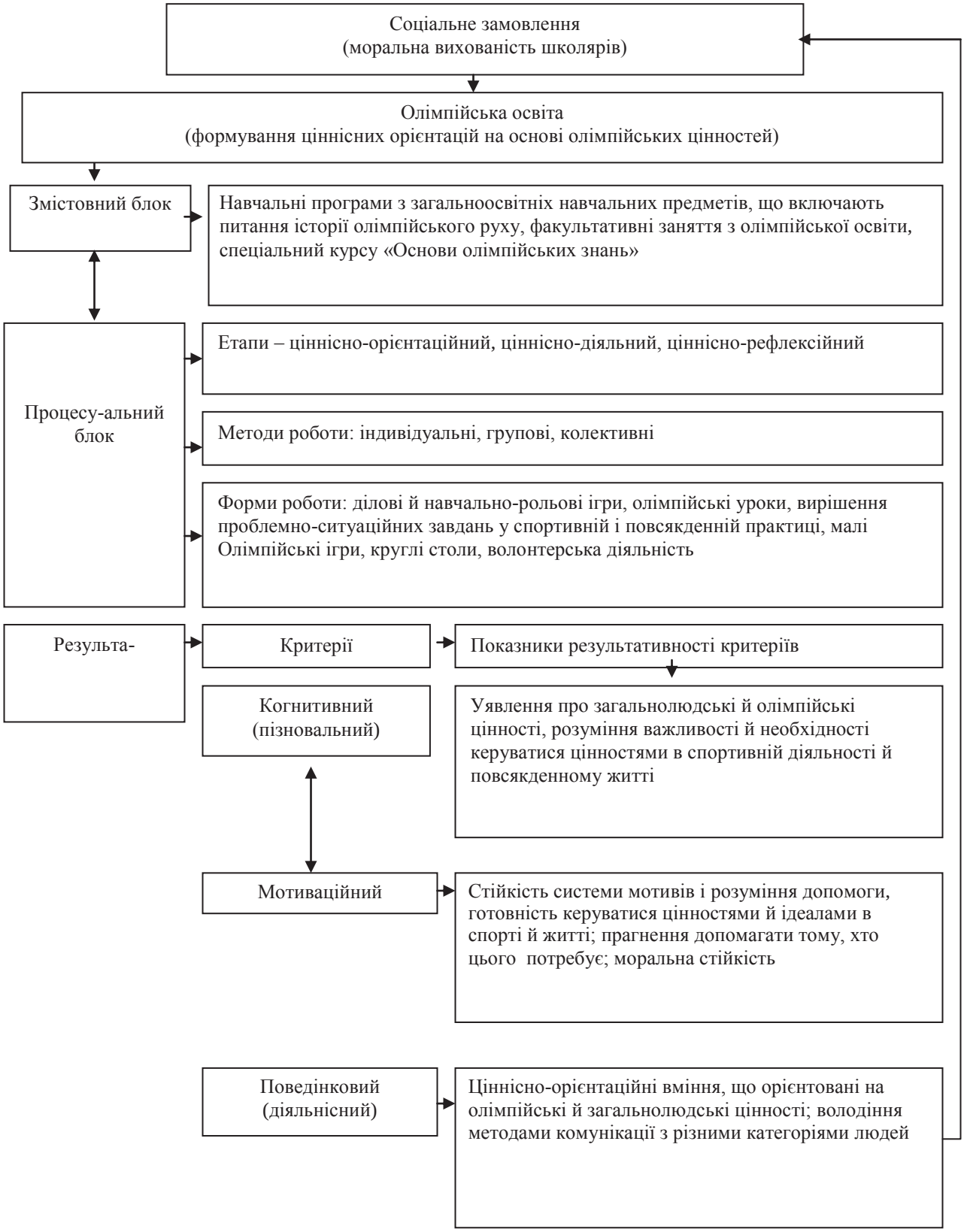

Рис. 2. Модель формування ціннісних орієнтацій школярів у процесі олімпійської освіти

Висновки. Аналіз проблеми формування духовних цінностей особистості в історико-педагогічному аспекті свідчить, що духовно-ціннісна проблематика є стрижневою протягом усієї історії філософського, психолого-педагогічного осмислення людиною світу й місця людини в ньому. Сучасні проблеми виховання підростаючого покоління стимулюють пошук ефективних інноваційних підходів, спрямованих на формування у підростаючого покоління гуманістичних цінностей. Однією з таких технологій є олімпійська освіта.

Олімпійська освіта спрямована на формування ідеалів і цінностей сучасного суспільства через удосконалення духовно-моральних та фізичних якостей особистості.

Аналіз міжнародного досвіду в реалізації національних систем олімпійської освіти дозволив виділити основні групи програм: програми олімпійської освіти, що реалізуються Організаційними комітетами Олімпійських ігор; програми комплексного характеру; програми, що впроваджуються в загальноосвітніх навчальних закладах, спортивних клубах (закладах); програми, що засновані на проведенні спортивно-масових заходів; програми, що засновані на проведенні різноманітних конкурсів з олімпійської тематики; програми, що реалізовані під час літніх канікул у молодіжних таборах.

В роботі представлена характеристика системи олімпійської освіти в світі, представлена модель формування ціннісних орієнтацій школярів старшого шкільного віку. Ця модель сприяє інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес, вирішенню основних завдань навчально-виховного процесу на сучасному етапі, сприяє інтеграції спорту, освіти, культури, формуванню здорового способу життя й зближенню людей у дусі загальнолюдських гуманістичних цінностей і цінностей олімпізму.

Впровадження варіативної моделі можливе з урахуванням комплексу організаційно-педагогічних умов: загальних, що забезпечують ефективність навчально-виховного процесу; окремих, що визначають механізм формування ціннісних орієнтацій; науково-методичних, спрямованих на позитивну динаміку в підвищенні кваліфікації педагогів, рівня їхньої професійної компетентності.

Література

1. Булатова М. М. Система олимпийского образования в Украине / М. М. Булатова // Наука в олимп. спорте. – 2015. – № 1. – С. 5 – 9.
2. Ермолова В. Олимпийское образование в системе формирования гуманистических ценностей школьников / В. Ермолова, Я. Щербашин // Наука в олимпийском спорте. - 2017. - № 1. - С. 21-28.
3. Єрмолова В. М. Олімпійська освіта: теорія і практика/ В. М. Єрмолова. – К.: 2011. – 335 с.
4. Щербашин Я. Олімпійська освіта в світовому контексті / Я. Щербашин // Актуальні проблеми фіз. культури і спорту. – 2014. – № 30 (2). – С. 78–83.
5. Щербашин Я. С. Формування гуманістичних цінностей у школярів в процесі реалізації олімпійської освіти / Я. С. Щербашин // Фіз. культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. пр. – Вінниця, 2014. – Вип. 14, т. 4. – С. 829 – 834.
6. Binder D. Olympic values education: evolution of a pedagogy / D. Binder // Educational Review. – 2012. – P. 275 – 302.
7. Chatziefstathiou D. Olympism, olympic education and learning legacies / D. Chatziefstathiou, N. Müller. – Cambridge Scholars Publishing. – 2014. – 292 p.
8. Georgiadis K. The educational value of olympism / K. Georgiadis // A Paper Presented to the 54th International Session for Young Participants. International Olympic Academy, 15-29 June 2014. – 5 p.
9. Müller N. Olympic education / N. Müller // Olympic studies reader. Beijing Sports University Press. – 2019. – P. 345 – 362.

Literatura

1. Bulatova M. M. Systema olympyyskoho obrazovanyya v Ukrayne / M. M. Bulatova // Nauka v olymp. sporte. – 2015. – № 1. – S. 5 – 9.
2. Ermolova V. Olympyyskoe obrazovanye v systeme formyrovanyya humanystycheskykh tsennostey shkol'nykov / V. Ermolova, YA. Shcherbashyn // Nauka v olympyyskom sporte. - 2017. - № 1. - S. 21-28.
3. Yermolova V. M. Olimpiys'ka osvita: teoriya i praktyka/ V. M. Yermolova. – K.: 2011. – 335 s.
4. Shcherbashyn YA. Olimpiys'ka osvita v svitovomu konteksti / YA. Shcherbashyn // Aktual'ni problemy fiz. kul'tury i sportu. – 2014. – № 30 (2). – S. 78–83.
5. Shcherbashyn YA. S. Formuvannya humanistychnykh tsinnostey u shkolyariv v protsesi realizatsiyi olimpiys'koyi osvity / YA. S. Shcherbashyn // Fiz. kul'tura, sport ta zdorov"ya natsiyi : zb. nauk. pr. – Vinnytsya, 2014. – Vyp. 14, t. 4. – S. 829 – 834.
6. Binder D. Olympic values education: evolution of a pedagogy / D. Binder // Educational Review. – 2012. – P. 275 – 302.
7. Chatziefstathiou D. Olympism, olympic education and learning legacies / D. Chatziefstathiou, N. Müller. – Cambridge Scholars Publishing. – 2014. – 292 p.
8. Georgiadis K. The educational value of olympism / K. Georgiadis // A Paper Presented to the 54th International Session for Young Participants. International Olympic Academy, 15-29 June 2014. – 5 p.
9. Müller N. Olympic education / N. Müller // Olympic studies reader. Beijing Sports University Press. – 2019. – R. 345 – 362.